

"Årgång 2003"

BOKPROVNING på Svenska barnboksinstitutet

Mellan 8 mars och 7 april 2004 genomför Svenska barnboksinstitutet (SBI) i samarbete med Stockholms stadsbibliotek (SSB) sin tolfte Bokprovning, då föregående års totala barn- och ungdomsboksutgivning ställs ut i institutets bibliotek. Utbudet analyseras och grupperas, trender och tendenser lyfts fram och unik statistik upprättas.

Nytt rekord? 1326 böcker år 2003!

(För mer detaljinformation se bifogade statistiktabeller.)

I början av mars 2004 hade 1326 barn- och ungdomsböcker registrerats på SBI som utgivna under 2003 (både originalutgåvor och återutgivning) och fler kan tillkomma. Detta innebär en avsevärd ökning sedan föregående år, då antalet var 1206 – en normal nivå de senaste fem åren. Det tycks alltså vara goda tider för barnboken, och ett rimligt antagande är att sänkningen av bokmomsen fyllt sin önskade funktion.

Flest var bilderböckerna som uppgick till 97 svenska och 197 översatta förstaupplagor. Utgivningen av svenska originalbilderböcker har uppenbarligen hävt sig upp ur den svacka som noterats sedan 1999 (123-100-90-93). De svenska faktaböckerna har ökat kraftigt (från 89 till 120) medan översatta fakta minskar.

Sverige är bäst?

Förhållandet översatta böcker-svenska original tycks också följa en stadig kurva. Andelen översatta böcker är nu endast 49 % (52 % 2002, 57 % 2001) – de svenska originalen överväger alltså. Dessutom verkar engelskans dominans som källspråk ha mattats litet. Om man endast räknar förstaupplagor från 2003 blir bilden något annorlunda, då utgör de svenska originalen 47 %. Den svenska bokmarknaden lever alltså till ganska stor del på nya upplagor. Framförallt var återutgivningen av kapitelböcker hög (35 nya, 46 omtryck). En delförklaring till detta är att de böcker för åldrarna 6-8 år som kan användas som lästräning på lågstadiet får en kraftigt ökad livslängd tack vare läromedelsförlagens distribution i egna kanaler.

Översättningarna hämtas från ett lika begränsat antal länder som tidigare, med ett litet men glädjande undantag: två böcker från Grönland gavs ut i Sverige 2003. Ett fortsatt intresse för norska ungdomsböcker kan skönjas (fem titlar). Översättningarna från danskan har gått ner, men det återstår att se om svackan är tillfällig. Klart är emellertid att Sverige exporterar betydligt fler titlar än vi importerar från de övriga nordiska länderna.

Brun eller beige?

Det multietniska perspektiv som efterlystes i bilderböckerna i fjolårets Bokprovning kan manifesteras på flera nivåer, och en liten förbättring kan skönjas. Ett sätt är översatta bilderböcker som utspelas i något annat land och skildrar en annan miljö. 2003 utgavs t ex två fina böcker från Tanzania. Att det vid en svensk samlingsstund på dagis kan bänka sig barn med olika hud- och hårfärg har också trängt fram till något fler illustratörer än i fjol. I ett dussintal svenska bilderböcker från 2003 hittar man barn med "onordiskt" utseende. Endast två bilderböcker har flyktingbarn i huvudrollen och skildrar deras problematik. Brunhyade huvudpersoner utan "problem" låter vänta på sig.

Små pojkar och större flickor

Könsfördelningen bland böckernas huvudpersoner liknar i de flesta kategorierna föregående års. I bilderböckerna och kapitelböckerna överväger pojkarna, medan mellanåldersböcker och ungdomsböcker har fler kvinnliga huvudpersoner. Har man när det gäller mindre barn fortfarande hoppet om att vinna pojkarna för läsningen, medan flickornas dominans när slukaråldern väl inträder är ett faktum? Eller hänger det på köparna? Är det de vuxna som inte vill ge en bilderbok om en flicka i julklapp till en liten pojke? Andelen par har ökat märkbart (Ronny & Julia, Lasse & Maja m fl) – kanske en liten fint för att locka läsare av båda könen?

En intressant utveckling kan skönjas: 2003 är för första gången flickorna i majoritet i de svenska ungdomsböckerna, som tidigare varit ett starkt manligt fäste i sin ofta våldsamma "idyllfobi". Därmed har problemen inte blivit mindre, men något ändrat karaktär.

Mellanåldern mognar tidigt?

En iakttagelse är att många mellanåldersböcker alltmer liknar ungdomsböcker. Ämnena är lika allvarliga och tunga, vilket bokomslagen också signalerar. Enda skillnaden är att huvudpersonen som utsätts för övergreppen endast är 11–12 år. Men också positiva inslag kryper nedåt i åldrarna – det finns betydligt fler böcker om romantisk kärlek, att "bli ihop" och "vara ihop" i mellanåldersgruppen än bland ungdomsböckerna.

Sjukdom och död

Ungdomsböckerna och även mellanåldersböckerna 2003 är fyllda av mörka inslag. Sjuka, döende eller på annat sätt icke-fungerande föräldrar skildras i många texter, liksom alkoholproblem, cancer och mano-depressivitet. Döda eller frånvarande föräldrar är ju ett klassiskt tema i barnbokshistorien som nu får ett mer personligt uttryck. De tunga berättelserna framförs ofta i dagboksform (men även lättsammare vardag skildras i dagböckerna, liksom historiska personers liv). En speciell grupp utgör fyra böcker om ungdomar som skadats eller dödats av rattfyllerister, ett exempel på hur samhällsproblemen hittar vägen in i ungdomslitteraturen.

Reportageböcker – direkt ur verkligheten

En strävan tycks vara att skildra de ungas egen verklighet i reportageliknande böcker – även diktsamlingar – där ungdomarnas egna röster hörs, vilket ger en autentisk, dokumentär prägel. I linje med detta finns en grupp "handböcker för unga kvinnor", som också ofta uttryckligen är baserade på egna erfarenheter hos författarna. Kroppsnära upplysningsböcker för unga flickor var en "trend" förra året som tycks bestå.

Sagor och fantasy på frammarsch – i Harry Potters fotspår?

En stor mängd fantasyböcker utkom 2003, de flesta översatta och med glänsande silvriga omslag. Harry Potter-succén kanske gör att förlagen vågar tro på nya fantasyframgångar? De svenska författarna lägger ofta in en historisk dimension även i fantasygenren, tidsresor förekommer en hel del men även "rena" historiska berättelser. En speciell avdelning utgör detta år böcker med möss i huvudrollerna... Även sagorna är fler än föregående år vilket kanske har ett samband med fantasyvågen.

Vem får skriva barnböcker?

Under denna provokativa rubrik samlas böcker av författare som redan är välkända i något annat sammanhang. Sådana är förvisso ingen ny företeelse på barnlitteraturhimlen; under åren har såväl politiker och prinsessor som rockstjärnor och litteraturprofessorer utkommit med mer eller mindre lyckade barnböcker. När en känd vuxenförfattare "ger sig på" att skriva barnböcker får han (!) vara beredd på att utstå en tuff granskning. Annars domineras gruppen 2003 helt klart av namn "kända från TV". För en programledare i ett populärt barn- eller familjeprogram tycks vägen till bokhandelsdisken ligga öppen!

Våga manga

Tecknade serier är idag mer eller mindre liktydigt med manga från Japan. En god nyhet för den som har svårt för att läsa från slutet: nu finns även "framlängesböcker"!

En prinsessdröm i rosa

En våg av chockrosa böljar emot betraktaren av Årgång 2003. Prinsessor, tiaror, siden och sammet tycks vara tidens melodi. Vid en närmare betraktelse är dock inte allt som det förväntas vara...

Debutant- och förläggardag på SBI

Fredagen den 19 mars samlades barn- och ungdomsboksförläggare och årets debutanter på Svenska barnboksinstitutet för att bekanta sig med utgivningen 2003 och med varandra.

Under utgivningsåret 2003 var antalet debutanter återigen rekordhögt - 128 personer hade under året givit ut sin första barn- eller ungdomsbok (såväl text- som bilddebutanter räknade). 65 % var kvinnor. De flesta debutanterna är födda under 50-, 60- och 70-talen och jämnt fördelade över dessa tre decennier. Återväxten verkar också god, eftersom flera gymnasieprojekt resulterat i nyutgivna bilderböcker. Tre åttitalister har fått sina böcker utgivna på etablerade förlag, och en av dem är redan dubbelt prisbelönad - Johanna Thydell som vunnit både August-priset och Författarförbundets debutantpris Slangbellan!

© Svenska barnboksinstitutet (SBI)
Odengatan 61, 113 22 STOCKHOLM
tel 08-54 54 20 50
e-post info@sbi.kb.se
www.sbi.kb.se

Får citeras om källan anges.

Svenska barn- och ungdomsböcker i original år 2003¹

(fjolårets siffror inom parentes)

Kategorier	Förstauppl.	Återutg.
Bilderböcker (alla storlekar)	97 (93)	66 (58)
Varav mekaniska böcker	–	–
Kapitelböcker ²	35 (37)	46 (28)
Mellanåldersböcker	92 (85)	46 (48)
Ungdomsböcker	64 (46)	24 (27)
Faktaböcker (inkl ”pyssel”- och sysselsättningsböcker)	120 (89)	9 (10)
Sagor (folk- och konstsagor)	16 (8)	2 (1)
Poesi	5 (5)	1 (–)
Tecknade serier	8 (10)	7 (7)
Sångböcker	3 (4)	– (–)
Samlingar	13 (14)	3 (1)
(2002: Lekböcker inkl pyssel)	– (7)	– (1)
(2002: Religiösa böcker)	(4)	(1)
Summa	453 (402)	204 (182)

Övriga språk utgivna i Sverige³

Arabiska	6 (1)
Arabiska + svenska	– (2)
Bengali	– (1)
Engelska + svenska	– (2)
Engelska	1 (6)
Finska + svenska	1 (–)
Finska	1 (–)
Kurdiska/Kurmandji	1 (4)
Makedonska	– (1)
Meänkieli	1 (–)
Persiska	3 (–)
Romani	1 (2)
Romani + svenska	– (1)
Serbiska	1 (–)
Somaliska + svenska	– (3)
Turkiska + svenska	– (2)
Summa	16 (25)

**Totalt antal svenska utgåvor 2003: 673 = 51 % av utgivningen
(2002: 609 = 49 %)**

År 2003 utkom totalt 1326 barn- och ungdomsböcker i Sverige (2002: 1231)

¹ I statistiken ingår de verk som inkommit till SBI senast i början av mars 2004 (läromedel räknas ej). Den slutgiltiga siffran kan alltså bli något högre. Till den totala svenska utgivningen av barnböcker för året kan dessutom läggas de titlar, som återutkommit helt oförändrade under år 2003 med samma ISBN som föregående upplaga.

² Med kapitelböcker avses högläsningböcker för mindre barn och nybörjarläsning (ca 5–9 år).

³ Böcker som levererats till KB och/eller SBI – siffran är troligen högre.

Översatta barn- och ungdomsböcker år 2003¹

(fjolårets siffror inom parentes)

Kategorier	Förstauppl.	Återutg.
Bilderböcker (Bb)	197 (127)	19 (34)
Varav mekaniska böcker	31	–
Kapitelböcker ² (Kb)	30 (16)	14 (16)
Mellanåldersböcker (Mb)	79 (93)	20 (33)
Ungdomsböcker (Ub)	108 (113)	48 (24)
Faktaböcker (2002 inkl ”pyssel”- och sysselsättningsböcker, Fb)	64 (69)	5 (1)
Sagor (folk- och konst sagor, S)	8 (7)	3 (4)
Poesi (P)	– (–)	– (–)
Tecknade serier (Ts)	30 (28)	24 (11)
Sångböcker	– (–)	– (–)
Samlingar	4 (3)	– (1)
(2002: Lekböcker inkl pyssel)	(29)	(2)
(2002: Religiösa böcker)	(11)	(2)
Summa	520 (496)	133 (126)

Antal översatta barn- och ungdomsböcker 2003: 653 = 49 % av utgivningen (2002: 622 = 51 %)

Språk varifrån översättningarna (förstaupplagor) hämtats 2003

	Totalt	Bb	Kb	Mb	Ub	Fb	S	Ts	Saml
Danska	12(20)	4 (12)	2 (–)	3 (2)	2 (2)	1 (3)	– (1)		
Engelska	370 (384)	132 (97)	12 (9)	67 (83)	97 (96)	44 (46)	7 (5)	7 (16)	4 (–)
Franska	25 (12)	12 (3)	2 (–)			10 (8)		1 (1)	
Finska	1 (1)	1 (–)				– (1)			
Inuit	2 (–)	2 (–)							
Isländska	2 (2)		2 (–)	– (1)	– (1)				
Italienska	4 (–)		1 (–)	2 (–)	1 (–)				
Japanska	22 (11)							22 (11)	
Nederländska	17 (19)	12 (11)	3 (2)		2 (1)	– (5)			
Norska	19 (20)	4 (1)	3 (1)	2 (5)	5 (7)	5 (6)			
Portugisiska	– (1)						– (1)		
Ryska	– (1)						– (1)		
Spanska	1 (1)				1 (1)				
Tyska	31 (21)	20 (5)	5 (4)	4 (7)	– (4)	2 (1)			
Summa	506 (493)	(övriga böckers ursprung har ej gått att utröna)							

Engelska original 73 % (2002 78 %)

År 2003 utkom totalt 1326 barn- och ungdomsböcker i Sverige (2002: 1231)

¹ I statistiken ingår de verk som inkommit till SBI senast i början av mars 2004. Den slutgiltiga siffran kan alltså bli något högre. Till den totala svenska utgivningen av barnböcker för året kan dessutom läggas de titlar, som återutkommit helt oförändrade under år 2003 med samma ISBN som föregående upplaga.

² Med kapitelböcker avses högläsning böcker för mindre barn och nybörjarläsning (ca 5–9 år)

Huvudpersonernas* kön i barn- och ungdomsböcker 2003 (fjolårets siffror inom parentes)

Kategori	Flicka	Pojke	Par
Bilderböcker	71 (39)	128 (89)	18 (9)
Svenska	29 (21)	38 (38)	12 (3)
Översatta	42 (18)	90 (51)	6 (6)
Kapitelböcker	20 (16)	35 (32)	3 (4)
Svenska	11 (11)	20 (23)	3 (2)
Översatta	9 (5)	15 (9)	- (2)
Mellanåldersböcker	83 (98)	55 (64)	25 (12)
Svenska	37 (39)	34 (37)	19 (8)
Översatta	46 (59)	21 (27)	6 (4)
Ungdomsböcker	101 (101)	44 (46)	15 (3)
Svenska	28 (19)	24 (25)	6 (1)
Översatta	73 (82)	20 (21)	9 (2)
Faktaböcker	15 (11)	14 (20)	8 (7)
Svenska	12 (10)	14 (13)	8 (5)
Översatta	3 (1)	- (7)	- (2)
Tecknade serier	4 (8)	31 (12)	1 (2)
Svenska	1 (2)	6 (4)	1 (2)
Översatta	3 (6)	25 (8)	- (-)

* Med huvudperson avses även djur. OBS alla böcker har dock inte en huvudperson som går att könsbestämma, därav skillnaden jämfört med totalsiffrorna.

© Svenska barnboksinstitutet
Odengatan 61
113 22 STOCKHOLM
tel 08-54 54 20 50
e-post info@sbi.kb.se
www.sbi.kb.se

Mars 2004. Får återges om källan uppges.